

משך 17 שנה הוא חפס מקום מר- כונו המחשבותיו וברגשותיו של כל ישראלי.

"נאצר", "הרוזן המצרי", "הי אויב העיקרי".

האיש שקולו בקע נמקלט הרדיו בימי החרדה של מאי 1967. טפניו הצוחקות, בי תצלום שהראה אותו בהברת טיסיני בסניו ערב המלחמה, העביר הלחלה קרה בגופנו. האיש שהתפטרותו הישגמה את האחירה בישראל, ושיבסול התפטרותו הפך את תרור עת-הנצחון לאכזבה מרה. האיש אשר שמה קולו, פניו קטורים בחוויות ללא-ספור של כל אדם בישראל.

בעיני הישראלים, היה סופרימן, חורשי-מזימות כליכול, הימלר-שלי המיורחיה-תיכון, האיש שידו בכל התפוכות המרחב.

הילדים שרפו את בובהו בל"ג בעומר, ר לא ידעו להבחין בינו ובין המן הרשע או היטלר הנתקב. החיילים שרו נאצר מחכה לרבין בצהלת נצחונם. עיתונאים ופוליטי קאים התחרו ביניהם בהמצאת כינויי-נאי לאיש, שבמשך שנים רבות אסור היה אף להזכיר את שמו ברדיו ובשנים ארוכות נוספות לא ניתן להזכירו בתוארו הרשמי. ובצר הישנאה — ההערצה. הי אמונה שהוא, ורק הוא, שולט בי עולם הערבי כולו, ועושה בו כרי ציונו. הכיפתחון שהוא היה יכול לעשות שלום כולילה, אילו אך רצה בכך. התוחלת הכמוסה שי כבוא היום יהיה הוא האיש.

נאצר הכליכול, האויב השנוא, הנערץ, המקולל, האחד.

איש האומות, גמאל עבד-אל-נאצר, היה, כמובן, רחוק מתאורים המוניים אלה.

הוא לא היה סופרימן. לא שטן, לא גי- בור כליכול.

אבל הוא היה אחת הרמויות הי גדולות בתולדות המרחב, אדם עתיר הצלחות מופלאות וכישלוי נות מסחררים.

קולו היה שווה יותר מכל הדיביטיות של צבא מצריים, וקסמו האישי היה שקול כי נגד כל אוצרות עמק הנילוס. השפעתו הי עצומה לא התבססה על עוצמה צבאית או כלכלית. היא באה לו למרות תבוסות צבאיות ואסונות כלכליים.

אין אדם שנסגש עם עבד-אל-נאצר, שלא נפל בשבי אישיותו. עיתונאים ציניים, מדי- נאים קשוחים — די היה בכמה זקות בי חברתו של הגבר גבה-הקומה, יפה-התואר, רחב-החיוך, פשוט-ההליכות, כדי להפסס לי סובניו.

שה ישראלי לדבין מה מקור הי הערצה העיוורת, שהעניקו עשרות מיל- יוני ערבים — מחופי האוקיינוס ועד הרי איראן — לאיש זה. קשה להבין מדוע טרצי בככי כאשר הת-

פטר, אחרי שהביא עליהם אסון שעלה בי הי אלפי חיילים ובהרסם ללא-שיעור. קשה להבין מדוע התנוססה המונתו בשוקי נצרת וביירות, מדוע נישאה בידי מפגינים בבגי דאד ובדמשק, מדוע בוטט שמו בהרדת-קור דש במיפוז הפרסי ובהרי האטלס. מה נתן עבד-אל-נאצר להמונים אלה, מל- בד יסורים ומדעות?

הוא נתן להם את היקר מכל ללב ערבי: תחושה הכבוד.

אחרי דורות של מנהיגים מושחתים, עלו- בים, בזויים, מסוגם שי פארוק ועבדאללה — הוכיח שמנהיג ערבי יכול להיות נקי כפיים, מסור-לתפקיד, צנוע בחייו הציבוריים והפרטיים.

החלום של עולם ערבי מתחדש ומתנער, החוזר ותופס את מקור מו כמרכז של תרבות ועוצמה, הי

אל-דין שני, אף כי ניסו את כוחו בשתי הדרכים כאחת.

לא היתה זו גזירה מן השמיים. כשלונותיו של עבד-אל-נאצר היו גזירת אופיו, הודשותיו, חולשת תורתו וחולשת חכירתו.

אין הצלחותיו בולט, אך אין לדעת אם יאריכו ימים.

הוא הרים את מצריים מאשפתות, נתן כיוון לעולם הערבי כולו, החזיר בו גאחה וביטחון עצמי.

הוא חולל רפורמה סוציאלית משמעותית במצריים, בנה את הסדר הנכון באסואן, החזיר תודעה מדינית לכל שדרות עמו.

אך מאזן כשלונותיו מרשים ירי תר. ניתן למדוד אותם בקנה-הי מידה הטוב ביותר — זה שסופק

גברה במצריים עצמה אווירה של התבלות, של הסתגרות בעניי- ניה, של אכזבה מהרפתקות-היוק. הכשלונות כתימן ובארץ-ישראל, סגירת התעלה, כפיות-התורה של הפיראיון — כל אלה הורו את ליבם של המצרים פנימה, אל עמק-היאור.

עבד-אל-נאצר עצמו נענה למצב-רוח זה. כאשר קיבל את תוכנית-דו-ג'יס. היתה זאת השלמה בליבו עם כישלון, התפטרות מן התלומות הגדולים של ימי הסערה וההתי- פרצות.

ואולי — מי יודע? — זהו הדבר ששבר את ליבו.

א פעם קראו לי, בכנסת ובמקומות אחרים, "סוכנו של נאצר" או "נאצ- ריסט".

ואני מודה: היה לי יחס מיוחד אל האיש הזה, אל האויב הזה. אולי בגלל הזכרונות המשותפים. במשך כמה חודשים ב-1948 לחמנו יחד באותה גיורה של החיות. בקרבנות-הלילה של גבעה 105, נגבה, פלוגיה, עיראק-אל-מנשייה (ש בהם נפצענו שנינו), ביודאי היינו פעמים רבות בחשיכה במרחק של כמה מטרים זה מזה. באותם הימים למדנו אנהנו, אנשי גבעתי, לכבד את החטיבד שממול.

ואולי בגלל אותו יום ב-1952, כאשר הזעיק אותי ירוחם כהן אליו וייעץ לי לצי- קוב מקרוב אחרי קצין ששמו היה אז בלתי-ידוע. גמאל עבד-אל-נאצר, אחד מ- אנשי מועצת-ההפיכה החדשה. ירוחם סיפר לי את קורות ידירותו הקרבית המזורה עם האיש הזה. כאשר הפך עבד-אל-נאצר, כע- בור זמן קצר, לשליטי-יחיד, והזמין את ירוחם לקאמיר — נודוה התקפה שהנה ראשית הדרך לשלום, תקווה שהתחדשה בי יתר שאת כעבור 17 שנה, כאשר הזמין את גולדמן.

בשעה שהתקשר עימי מראיין-טלוויזיה בי עיר אמריקאית נידחת, ובישר לי לראשונה את מותו של עבד-אל-נאצר, היתה תגובתי האינסטינקטיבית: "אני מצטער מקרב לב" אני מצטער, כי אני משוכנע שי בסוף ימיו, כמו בראשיתם, פעל עבד-אל-נאצר למען הסדר-שלום. כיכרתו אותו בתור אויב, וקיוויי תי לראותו בתור ידיד.

נדמה לי שישראלים רבים מרגישים כמו- ני עם מותו, בראותו את החלל הריק שי השאר מאחוריו, או חשים בתפקיד הי מיוחד שמילא, ושיכול היה למלא כשותף לשלום.

בנפול אויב לא נשמה, ועל קברו לא יגיל לבנו.

לוי טמיר

עץ או כמספר 2 היה במקומו. קשה לר- אות אותו כמנהיג בעל סמכות הכרעה על- יונה.

לכן לא יינה מאותן סמכויות שהיו לעבד-אל-נאצר. ייתכן שלא תהיה סמכות מעליו — אבל בלי ספק שחיה סמ- כות מרסנת ומבקרת לצידו.

קשה אפילו לקבוע בדאות שהוא יהיה ראשון בין שחים — ולא סתם אחד בין שחים.

השחים האלה ייצגו את הכוחות הפועלים עדיין בחברה המצרית ובמקוריה-הכוח הפור- ליטיים שלה: יהיה מי שייצג את האינטר- סים הסובייטיים החזקים מאוד, ומי שיטיף לשיפור היחסים עם ארצות-הברית. יהיה מי שינסה להאיץ את מצריים בדרך הנסיון הסוציאליסטי שלה, ומי שיבטא את הלכיי הרוח של המעלייש, האינדובר, המסורתי של מעמד-הביניים.

החידוש הגדול יהיה, שכל אלה הן גי- שות מצריות לבעיות פנימיות של מצריים עצמה. מה שנמאל עבד-אל-נאצר הגדיר כמעגל הראשון מבין שלושת המע- גלים של המהפכה שלו. כי אם עבד-אל-נאצר יכול היה להרשות לעצמו לקפוץ מתוך המעגל הנה לפני שבקיותיה הפנימיות של מצרים עלו על דרך סוליה, כדי לעסוק בענייני שני המעגלים החיצוניים — אין איש מן הבאים אחריו מסוגל לעשות זאת. לטוח המידי, זה בוודאי טוב יותר בשביל מצריים.

נאצר

עלידו עבד-אל-נאצר עצמו בספר שפורסם בראשית ימי שלטונו.

הפילוסופיה של המהפכה משרטטת שלר- שה מעגלים, שבהם היכת מצריים להחת מרכז: המעגל הערבי, המעגל המוסלמי, הי מעגל האמריקאי.

ביום מותו, לא התגשמה אף לא אחת משלוש מטרות אלה. גרוע מזה: הגשמת המטרות לא התי קדמה אף לא בצעד אחד מן הי מקום בו עמדה מצריים בשעה שי נכתבו הדברים.

העולם הערבי נשאר מפולג כפי שהיה. המליצות על אחדות, שהיו שגורות כפי מנהיגים צבועים לפני עלות עבד-אל-נאצר, נשארו בגדר מליצות כפי מנהיגים צבועים חדשים.

העולם המוסלמי אינו קיים, אלא כרעיון מופשט. אינדונזיה, מאלזיה, ניגריה, תור- כיה, איראן — אינן חולמות להכיר בי מצריים ככמרכז עולמי, או אף בעצם קיום קשר משמעותי ביניהן. בעולם האפריקאי זכי מדינות רבות לי- עצמאות מאז ראשית שנות ה-50, אך הי מדינות השחרות לא מצאו שפה משותפת אף בינן לבין עצמן, ובחודאי לא עם הי שכנות הערביות, בכל עיין החורג מהפגי- נות-סרק.

ערב מותו של עבד-אל-נאצר

מעורר כבוד כרחבי תבל כמו בי ימי הכליפים הראשונים.

יה זה כמובן תהיך — תחליף להג- י שמת החלום. תהיך למאמץ העצום והמושך הדרוש כדי להגשימו.

לא עבד-אל-נאצר הוא שיצר את החלום. החלום יצר אותו. הוא חי אותו.

לא היתה זאת העמות-פנים מדעת. כי עבד-אל-נאצר לא היה גדול מבני דורו ובני עמו. הוא היה אחד מהם — בשאיפותיו, במעשיו, במחוליו, בהלימותיו. לכן לא הקדיש די מאמצים ליצירת בסיס של ממש להתחדשות הערבית — בסיס חומרי, כלכלי, מעמדי. הוא רץ אחרי מיק- סס-השוא של נצחונות קלים, התלויים על בלימה.

הוא העדיף את ההישג המבי- ריק, חסרי-התועלת, על העמל הי ממושך, האפור, המוליד את הישגו המחר.

לפני 15 שנה, כאשר בחר העולם הזה בגמאל עבד-אל-נאצר כאיש השנה, הציג לו את הבחירה בין שתי דוגמאות היסטוריות: כמאל אתא-תורך התורכי, שהקפין את ארצו בדחיפה אדירה אחת לתוך המאה ה-20, וצלאח-א-דין הכורדי, שאיחד את העולם הערבי נגד הפולש הצלבני. עבד-אל-נאצר לא הפך לאתא-תורך שני, וגם לא לצלאח-

כך מתוך חישוב מדיני קר כמו מתוך דח- פים נמהרים ורגשיים. הוא מבריק, מהיר- מחשבה, נחפז להסיק מסקנות, מתלהט. כיו-

עשה זאת מתוך שיקול-דעת מפוכה. היתה זאת מדיניות קרת-מוג. אנהאר אל-סאדאת יקפין גם הוא מסוס לסוס, אבל לא כל

אבל אם עבד-אל-נאצר השאיר בדרך כלל את כל האופציות שלו פתוחות, והימר פעם על קלף זה ופעם על קלף מנוגד, הרי

עבד-אליחכים עאמר (התאנדזי נרצח) סלאח סאלם (נפס; מטרטן) גמאל סאלם (נפטר) כמאל חוסיין (רוחק)

חוסיין שאפעי (מראש המפלגה) חסן איברהים (הודח) אנואר סעדאת (נשיא בפועל) זכריה מוחי-אלידין (שותף לחהגה) לטיף בגרדי (הודח)